

MØLLER

Udgivet af „Dansk Møllerforening“.

Protector: HANS KONGELIGE HØJHED PRINSGEMALEN

Nr. 3602

Januar-Februar 2011

127. årgang

Teknisk bistand Eftersyn Restaurering

Møllebygger John Jensen Aps

Sneglerup Møllevej 6-10 B · 4571 Grevinge
TLF. 59 31 55 81 · Fax 59 31 54 81 · Mobil 21 60 66 51
www.moellebygger.dk

Vi har arbejdet ved følgende møller:

Allinge Topfers Mühle, Peine • Aulum Mølle • Bregninge Mølle • Brobyværk Vandmølle • Brøndbyvester Mølle • Bundsbæk Vandmølle • Davinde Vindmølle • Dronningmølle • Dybbøl Mølle • Egeby Mølle • Egeskov Mølle • Elstrup Mølle • Eriksholm Vandmølle • Esrum Mølle • Fejø Mølle • Fez Marokko • Frøslev Stubmølle • Fuglevad Vindmølle • Fussingø Vandmølle • Gammelby Mølle • Gedesby Mølle • Grande Mühle • Grubbe Mølle • Gudhjem Mølle • Havnbjerg Mølle • Havnsø Mølle • Havnø Mølle • Herlufille Mølle • Hjerritsdal Vandmølle • Hjerl Hede • Højer Mølle • Højsager Mølle • Hønsinge Mølle • Høring Mølle • Hørsholm Mølle • Høve Mølle • Jels Vindmølle • Jernløse Mølle • Kaleko Vandmølle • Karlstrup Stubmølle • Frilandsmuseet • Kildebrønde Mølle • Kirkemøllen Pedersker • Kisserup Mølle • Koldby Mølle • Kolmar Mühle • Kuremøllen • Lille Mølle • Den 6. Femmøller • Lindau Mühle • Ll. Heddinge Mølle • Lumby Mølle • Lumsås Mølle • Lundbæk Vandmølle • Lyngby Mølle • Maderup Mølle • Maglehoj Mølle • Majbølle Mølle • Mandø Mølle • Myrager Mølle • Måre Mølle • Nordre Mühle, Pelworm • Ny Mølle • Nübbenfeldt Mühle • Nybøl Mølle • Osdorfer Mühle • Pibe Mølle • Ramsløse Mølle • Reitbrooker Mühle • Ribe Ydermølle • Ringsted Vindmølle • Rudkøbing Bymølle • Rutsker Mølle • Rode Vejmølle • Rødkilde Vandmølle • Rørvig Mølle • Sillerup Mølle • Skenkelso Mølle • Skjern Vindmølle • Skovholm Mølle • Skovsgård Mølle • Skovsgårds Mølle Sj. • Slagelse Hagendrup Mølle • Slusegårds Mølle • Snejstrup Mølle • Solrød Mølle • Stenby Mølle • Stokmøllen i Østerklit • Strandvejsmøllen • Stubmøllen i Den gamle by • Stubmøllen i Holbæk • Svanemøllen • Sønderho Mølle • Søstermøllen Funabashi, Japan • Tikøb Mølle • Tipperup Mølle • Trente Mølle • Ubby Mølle • Uggerslev Mølle • Uhre Mølle • Ulbølle Mølle • Ulsted Mølle • Ulstrup Mølle • Valsemøllen, Åkirkeby • Vandmøllen i Den gamle By • Vang Vandmølle • Vejle Vindmølle • Vejstrup Vandmølle • Ventepose Vandmølle • Viby Mølle • Vibæk Mølle • Vindeby Mølle • Vodskov Mølle • Vøllerslev Mølle • Yderby Mølle • Øxnebjerg Mølle • Aabenraa Slotsmølle • Årdsale Mølle • Åstrup Mølle

Uddannet i møllebyggerfirma grundlagt 1882

Rødkilde Vandmølle modtog i 1997 Europa Nostra Prisen

Møllen er medlemsblad for Dansk Møllerforening og udsendes seks gange om året i midten af månederne: januar, marts, maj, juli, september, november.

Dansk Møllerforening

Protektor: Hans Kongelige Højhed Prinsgemalen

Bestyrelse

Jens Søndergaard (formand),
Knudsvej 14, 4623 LI. Skensved
tlf. 5752 7262
E-mail: jensmsj@mail.dk

Søren Hansen, (næstformand)
Louisevej 5, Lumby, 5270 Odense
tlf. 6595 5847
E-mail: shh.louisevej@hansen.mail.dk

Per Gliese (sekretær),
Næstvedvej 241E, 4100 Ringsted,
tlf. 5631 8722
E-mail: pergliese@gmail.com - gliese@c.dk

Kirsten Jervelund (kasserer)
Grubbe Mølle, Grubbemøllegården 2, 5600 Faaborg
Tlf. 6261 9108
E-mail: grubbemoelle@gmail.com

Susanne Jervelund
Grubbemøllegården 8A, 5600 Faaborg
tlf. 6264 1819
E-mail: jervelund@gmail.com

Peter Castberg
Tvedevej 10, Tybjerglille 4160 Herlufmagle
tlf. 5634 6677
E-mail: k_pcastberg@hotmail.com

Niels Christoffersen,
Lumsås Mølle, Oddenvej 188, Lumsås,
4500 Nykøbing Sj. Tlf: 5932 1644,
mail: lumbsaas@teliamail.dk

Tidsskrift "Møllen"

Ansvarshavende Redaktør:

Susanne Jervelund

Redaktionsudvalget:

Per Gliese og Kirsten Jervelund

Abonnement og medlemskab:

Enhver mølleinteressert kan optages som medlem.
Årskontingent 350 kr.

Henvendelse til Kasserer Kirsten Jervelund
Grubbe Mølle, Grubbemøllegården 2, 5600 Faaborg,
Tlf. 6261 9108
E-mail: grubbemoelle@gmail.com
Jyske Bank, 5056 - 123709-5
SE nr.: 32697569

Annoncer:

Henvendelse til redaktionen.
Annoncepriser pr. nummer ekskl. moms:
1/1 side: 900 kr. - 3/4 side: 650 kr.
1/2 side: 500 kr. - 1/4 side: 300 kr.
1/8 side: 200 kr.
+ evt. farvetillæg
websideannonce 500,- kr. /år-i forbindelse med
bladannonce 250,- kr. /år

Bestilling af ekstra blade.

Medlemmer som ønsker ekstra blade til
møllelaugsmedlemmer, f.eks. er prisen
for ekstra numre af "Møllen" 200 kr. pr. år.

Tryk: Trundholm Tryk
Oplag: 500

www.danskmøllerforening.dk

Bladets indhold er ikke nødvendigvis udtryk for
bestyrelsen/bladets holdning.

Deadline på indsendelse af stof til Møllen er den
20. i måneden forud for udgivelse

Fra formanden

Et år er igen gået med hvad det bragte på godt og ondt, forhåbentlig mest godt. Det nye år 2011 har også en hel del opgaver vi skal løse. Vi skal, som alle de øvrige år, have vores årsmøde/generalforsamling på plads. Dette arrangement som vi i år har besluttet skal være på Lolland-Falster, kræver en hel del tilrettelæggelse og aftaler endnu, før det hele er på plads. Dansk Møllelag har vi også, her er der også meget at gøre, før det kan løbe af stabelen, og sidst og ikke mindst TIMS arrangement, hvor vi også har nogle ting vi skal gøre.

Der bliver nok til alle at tage fat på, men hvis vi bare står sammen og bevarer vores gode humør, så skal det hele nok gå som det skal. Jeg vil gerne sige en stor tak, til alle dem der her i sommer fik arrangeret turen til Holland, og alt det arbejde de lagde i sagen. En stor tak til hele bestyrelsen og de mange medlemmer der i årets løb har støttet Dansk Møllerforening og det arbejde vi prøver på at gøre, ved bevaringen af vores gamle møller. Tusind tak til alle vores sponsorer, uden deres hjælp var der mange ting, vi ikke kunne gøre.

Jeg ønsker alle vore medlemmer, annoncører, sponsorer og læsere et rigtig godt og lykkebringende Nytår.

Jens Søndergård.

Nye medlemmer

VI SIGER VELKOMMEN TIL:

Ole Olsen
Hesle Mølle

Egon A. Hansen
2800 Lyngby

Billederne på for- og bagside:

Forsidefoto:

Pibe Mølle tæt på Helsingør i Nordsjælland er genindviet efter en større restaurering den 16. november 2010. Læs mere under mølle noter.

Foto: Per Gliese

Bagsidefoto:

De to vandmøller i kløften ved Achadinha på São Miguel - Azorerne

Foto: G. Solvang

Fra kassereren

Et nyt år er begyndt og der er netop blevet sendt breve og girokort ud til alle medlemmer til indbetaling af medlemskontingent. I foreningen forsøger vi at finde besparelser og blandt andet kunne der spares ved større udsendelser. Mange medlemmer har en e-mail og jeg vil meget gerne kunne bruge mail fremover til de medlemmer der er interesseret i at modtage meddelelser ad den vej. Derfor vil jeg meget gerne modtage oplysninger om mailadresser fra interesserede medlemmer. Husk venligst også at give besked om evt. ændringer i mailadresse, så vi har mulighed for at holde vores medlemskartotek opdateret. Det samme gælder naturligvis adresseændringer generelt og hvis der er fejl i navn og adresse vil jeg også gerne have besked. Venlig hilsen kasserer Kirsten Jervelund.

Indholdsfortegnelse

Fra formanden	3
Fra kassereren	3
Dansk Møllerforenings årsmøde 2011	4
Vandplaner i høring 2011	6
Horisontalmøller på Azorerne ..	10
Inspiration og tanker fra Hollands- turen og de hollandske møllere ..	14
Herlufmølle Mølle forhåbentlig snart på vingerne	17
Om Virumgård og Fuglevad Vand- mølle	20
Fra Møllelaugene	22
Mølle noter	22
Bog - DVD-anmeldelse	24
Efterlysning	25
Kender du noget til disse møller?	26

Dansk Møllerforenings Årsmøde - 2011

Af: Per Gliese

Dansk Møllerforening har i dagene fra fredag d. 27. maj til søndag d. 29. maj 2011, fornøjelsen at afholde det 127. årsmøde. Begivenheden foregår på Lolland-Falster og i øjeblikket har vi forhandlinger med Højmølle Kro og Motel, hvor årsmødet også blev afholdt i 1995.

Højmølle Kro ligger tæt ved afkørsel 44 på motorvejen og er et ideelt sted for årsmødet. Her er også pæne og moderne værelser og faciliteter. Samtidig foregår spisning i den gamle kro, hvor der tidligere i forbindelse med kroen lå en gammel stubmølle kaldet for "Højmøllen" deraf navnet. Vi gennemfører igen i år generalforsamlingen fredag aften, så hele lørdagen kan helliges

mølletur på "sydhavsøerne". Det giver lidt mere luft i programmet og vi får mere tid på de enkelte møller.

Vi håber også at der i år vil være stor opbakning til årsmødet som er et af foreningens højdepunkter i løbet af året.

På mølleturen møder vi de lokale møllefolk som vil berige os med at fortælle hvordan de arbejder med netop deres mølle. Vi ser frem til at høre mere om hvordan de mange møllelaug fungerer hernede.

Vi skal se stubmøller og hollandske møller. Der er ikke ret mange vandmøller på Lolland-Falster. En enkel bygning, vandmøllen "Stampen" i Stubbekøbing er nok det eneste spor af en vandmølle på disse

kanter. Møllen blev opført i 1845 men er for længst nedlagt og bruges i dag som beboelse.

Selve programmet er stadig i støbeskeen, men lidt kan vi da røbe på nuværende tidspunkt. Vi skal besøge Vindeby Mølle som ligger i den nordvestlige del af Lolland. En stor hollandsk mølle som efter nye dendrokronologiske undersøgelser, menes opført i 1825. Møllen er flot restaureret og blev genindviet i 1998. Stubmøllen i Kappel er også med i programmet. Den menes at være opført i 1730 og i drift indtil 1935.

Vi har lavet en aftale med møllebygger Michael Jensen om at komme ind på Frilandsmuseet i Maribo.

Højmøllen som indtil ca. 1935-38 var vartegn for Højmølle Kro på Falster. Postkortet viser møllen omkring 1900 - 1905. Foto: Per Glieses postkortsamling

Vindeby Mølle ved Nakskov er en af møllerne i programmet. Foto: Per Gliese

Her er møllebyggerne i gang med genopsætningen af stubmøllen fra Fejø (Vesterby Mølle) som blev flyttet til museet i Maribo omkring 1926. Den blev erhvervet fra Fejø i 1924, efter at driften stoppede i 1921. Den stod opsat på museet da det åbnede i 1927. Møllen har siden 2009 været taget ned, kørt til møllebyggerens værksted i Sneglerup, hvor de dele som ikke kunne reddes, nu er udskiftet. Opsætningen på museet i Maribo starter i maj og vi håber at kunne besøge museet og se hvor langt møllebyggerne er nået med opsætningen af møllen.

Vi planlægger også besøg på møller på Falster. Gedesby Mølle, som er en af landets yngste møller, opført i 1911 og ikke mindst Stouby Stubmølle i Væggerløse. Denne mølle er opført i perioden 1750 - 1790 og som den eneste stubmølle i Danmark, udstyret med stjernehjul og bl.a. derfor selvskreven i programmet.

Som altid lægges der vægt på både det sociale samvær samt udveksling af erfaringer mellem alle de forskellige mennesker som hver i sær har deres helt specielle indfaldsvinkel

Stouby Stubmølle er selvskreven på besøgslisten.

Foto: Per Gliese

til arbejdet med vore gamle møller.

Det komplette program vil være klar i "Møllens" marts/april nr. Her har vi også pris klar til årsmødet. Der er prisstigninger på alt for tiden,

men vi bestræber os på at holde prisen på ca. 2.000 kr. pr. deltager for hele arrangementet. Men husk allerede nu at reservere denne weekend til årsmøde.

Møllerfamilien på Gedesby Mølle. Kortet dateret 1919.

Per Glieses postkortsamling

Glamsbjerg Møller på Fyn. Uspoleret vandmølleidyl anno 1905. I fremtiden skulle man gerne kunne vise sådanne steder frem. Foto: Per Glieses postkortsamling

Vandplaner i høring frem til april 2011

Af Susanne Jervelund

De danske vandplaner er sendt i 6 måneders offentlig høring og der er mulighed for at indsende hørings-svar frem til den 6. april 2011. Efter høringsfasen skal kommunerne i løbet af 2012 udarbejde handleplaner og indsatsen skal være gennemført inden 2015. Det er 1. delperiode, der slutter i 2015. 2. delperioden løber fra 2015 til 2021 og her vil nye mål blive sat for forbedring af vandmiljøet.

Vandplanerne omfatter - i modsætning til de tidligere danske vandmiljøplaner - hele vandkredsløbet og sætter ind på alle typer vand - søer, vandløb, kyster, fjorde og grundvand. Planerne skal beskrive hvordan de enkelte vandområder vil kunne leve op til EU-standarderne.

De danske myndigheder har vurderet at halvdelen af åerne, 2/3 af søerne og næsten 90 % af fjorde

og kystområder er under standard. Konklusionen er, at der er brug for en markant indsats. Kvaliteten i 7.300 km vandløb skal forbedres, herunder skal de fysiske forhold forbedres. Udledning af kvælstof til fjorde og kystområder skal reduceres med 19.000 tons og udledningen af fosfor til vandløb og søer skal reduceres med 210 tons. Prisen for den ambitiøse indsats er stor. Alene er det anslået at der skal investeres 6,9 mia. kr. i perioden 2010 til 2015. Hertil kommer ekstra afgifter på vand og spildevand, samt midler fra EU's landdistriktsprogram, landbrugets pesticidafgifter, etc.

Opnåelse af god økologisk tilstand for vandløb er et centralt mål i vandplanene. Danmarks Miljø Undersøgelser har i en undersøgelse fra 2008 konkluderet at der "inden for Danmarks grænser ikke findes tilstrækkeligt med referencevandløb til, at den naturlige variation i de

biologiske kvalitetselementer kan beskrives." Derfor har man måttet se på vandløb i Baltikum i uberørte naturområder, for at finde vandløb som man mener er af tilstrækkelig god økologisk kvalitet. Ambitionerne er altså høje for det danske vandmiljø.

Der kan dog let opstå problemer i forhold til andre interesser, herunder kulturhistoriske forhold. Vandrammedirektivet i sig selv indeholder ikke nogen udtrykkelig henvisning til landskabelige værdier, eller de kulturelle aspekter af vand og dets brug af afledning. I Middelhavsområdet er der netop nu fokus på, at implementeringen af vandrammedirektivet kan have meget store konsekvenser for store landområder. Kunstige opstemninger og kunstvanding har gennem århundreder været grundlaget for erhverv og bosætning. Vandrammedirektivet har fokus på at fast-

holde og forbedre vandmiljøet, primært i form kvaliteten af vand. Ved at fremme bæredygtig vandanvendelse på langt sigt, ønsker man at skabe en ramme for beskyttelse af vandløb og søer, kystvande og grundvand for at forhindre yderligere forringelse og forbedre status af vandøkosystemer. Men direktivet rummer også en forpligtelse til at sikre vådområdernes vandbehov. Og netop dette kan give store problemer for kunstvandingen, hvor kritikerne henviser til den kulturelle og økonomiske betydning. Vandrammedirektivet indeholder kun inddragelse af vandløbs kulturarv og økonomiske betydning i selve kortlægningsfasen. Der er ikke en efterfølgende forpligtelse til at inddrage konsekvenser for landskabelige og kulturhistoriske forhold samt økonomi i den videre planlægning.

I Frankrig og Tyskland er der en lang tradition for vandkraftanlæg, herunder vandmøller. I Frankrig har den nationale mølleforening *Fédération Française des Associations de sauvegarde des Moulins* i november 2010 afholdt en konference for at samle kræfterne om at sikre vandmøllerne mod tiltag i vandrammedirektivet. Konferencen "Le Patrimoine des Moulins à Eau en Danger" samlede både ejere af vandmøller og vandkraftanlæg og andre der har interesse i bevaring af muligheden for fortsat udnyttelse af vandkraft.

En afsluttende pressemeddelelse fra konferencen anfører at vandmøllerens kulturarv er truet. De vandløb hvor der er blevet anlagt vandmøller er blevet reguleret i århundrede. Gennem generationer var heste, mennesker og møller de grundlæggende kraftkilder i samfundet. Derfor mener de franske molinologer ikke at argumentet om at sikre "økologisk kontinuitet" er en gyldig undskyldning for at fjerne vandmøllers stemmewærker og vandføring. Det er et faktum, at mange vandmøller ikke længere er i drift, og

*Nyt omløbsstryg ved Runde Mølle i Sønderjylland.
Foto: Per Gliese*

Vandløbsrenden ved Runde Mølle. Her ses tydeligt at vandstanden til et kommende vandhjul er meget lav. Foto: Per Gliese

desværre er mange under forfald. Imidlertid rummer de vandtekniske anlæg omkring vandmøllerne stadig kulturhistoriske værdier, som er værd at bevare for eftertiden. De skader der er sket på vandløbenes økologiske tilstand i de se-

nere år som skyldes intensiv landbrugsdrift, tilledning af industrielt spildevand, dræning, befæstelse af store arealer og fjernelse af beskyttende skove og hegn må ikke betyde at vandmøller og de vandtekniske anlæg bliver til "syndebukke".

*Ved genindvielsen af Vestermølle ved Skanderborg i august 2010, ses møllens omløbsstryg.
Foto: Susanne Jervelund*

Vandmøllerne er ikke ansvarlige for mange af de ændringer af vandføring og forureninger der erkendes i dag. Fjernelse af vandmøllernes vandtekniske anlæg vil ødelægge en værdifuld fransk kulturarv og fjerne muligheden for en ren vedvarende energiproduktion.

Vandløb og vand har været centrale elementer for tidligere generationers brug af naturgrundlaget. Derfor har netop områder omkring vandløb, søer og kyster stor kulturhistorisk fortælleverdi og rummer ofte spændende spor. Vandmøller og de omkringliggende hydrauliske anlæg og landområder udgør en væsentlig del af denne kulturarv, som i de kommende år virkelig vil være alvorlig truet gennem implementeringen af vandrammedirektivet.

Ved ændret vedligeholdelse af vandløb vil der typisk ske det at fjernelse af grøde og plantevækst ikke vil ske i det samme omfang

som tidligere. Herved vil der være risiko for at nogle vandmøller komme til at gå i bagvand. Hvis vandstanden i et vandløb på denne måde ændres, vil der skulle ændres i vandløbets regulativ for at lovliggøre denne ændring. Ifølge vandløbsloven skal der fastsættes en erstatning til de parter der lider tab ved reguleringen. Der er ingen sikre retningslinier for fastsættelse af erstatning til berørte i forbindelse med ændret vandstand. Hvilken pris har det at en vandmølle mister kapacitet? Der er dels tale om et reelt økonomisk tab i mistet indtægt ved eventuel energiproduktion, dels et tab i forhold til møllens fremtidige eksistens. Det første lader sig lettere beregne end det sidste! Det gælder også hvis man helt ønsker at fjerne vandmøllens tekniske anlæg – kaldet fjernelse af fysisk spærring. I vandplanerne lægges der op til at der skal fjernes så mange spærringer som muligt, men der er ikke anvisninger på hvad det koster, her-

under hvilke erstatninger der skal være tale om.

Dansk Møllerforening mener at Kulturarvsstyrelsen bør markere at det er uholdbart at der sker fjernelse af møllernes vandtekniske anlæg. Idet vandrammedirektivet lægger op til at være en uendelig proces, vil det reelt medføre at alle vandmøllers vandtekniske anlæg er truet fremover.

Kulturarvsstyrelsen interesserer sig primært for et begrænset antal fredede vandmøller og måske deres omgivende vandtekniske anlæg. Der er netop ved at blive udarbejdet en rapport om vandplanerne og de vandmølle-anlæg, som Kulturarvsstyrelsen ønsker at beskytte. Men for flertallet af vandmølle-anlæg gælder, at der i de kommende mange år kan forventes et stigende pres for nedlæggelse af stemmewærker og tilbageføring af vandløb til "naturlig tilstand".

I første omgang bør alle vandmølleejere indgive høringssvar og påpege at det kulturhistoriske område ikke er tilstrækkeligt undersøgt. Derfor bør fysiske spærringer på steder hvor der er potentielle kulturhistoriske interesser ikke tages med i projekter der omfatter fjernelse af fysiske spærringer. Kommunerne bør opfordres til at vente med at røre ved flere vandmølle anlæg, indtil der er en samlet prioritering og national plan for kulturhistoriske og vandtekniske anlæg ved vandmøllerne. I mellemtiden er der rigeligt andre tiltag at gå i gang med, herunder ændring af dræningsforhold, åbning af rørlagte vandløb, etablering af randzoner langs vandløb – tiltag der kræver store erstatning til de berørte lodsejere. Hertil kommer forbedret spildevandsrensning og reduktion af udledning af industrielt spildevand.

Det er påfaldende at hele det forbedrende arbejde med vandplanerne har været udført i statsligt regi i en, for offentligheden, lukket proces. Staten vedtager vandplanerne og efterfølgende er det kommunerne der skal udmønte planerne i handleplaner. Selvom vandplanerne er sendt i offentlig høring, så er det endnu ikke konkrete planer der er i høring. Det konkrete, som man som borger har en reel mulighed for at forholde sig til, kommer først i kommunernes handleplaner. Her vil

der være mulighed for at erkende hvad planerne reelt indeholder – og det er sent i processen. Men derfor bør vandmølleejere alligevel allerede i denne høringsfase indsende høringssvar til vandplanerne. Selve vandplanerne findes på By- og Landskabsstyrelsens webside: www.blst.dk/VANDET/Vandplaner Høringssvar skal indgives på en særlig formular på adressen [http://](http://websag.mim.dk/Offentlighedsfase/hoeringVandOgNatur2010.pdf)

websag.mim.dk/Offentlighedsfase/hoeringVandOgNatur2010.pdf

I denne formular skal indsigelser skrives og eventuelle bilag kan indsættes efter ønske. Det vil også være en god idé, hurtigst muligt at kontakte til den aktuelle kommune og tale med dem om hvilke planer der er og forklar om de konsekvenser det vil have for det konkrete vandmølle anlæg.

Kilder:

Identifikation af referencevandløb til implementering af vandrammedirektivet i Danmark: Kristensen, Esben Astrup, Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet, 2008

Fédération Française des Associations de sauvegarde des Moulins: conférence den 25. og 26. november 2010 "Le Patrimoine des Moulins a Eau en Danger"

www.blst.dk/VANDET/Vandplaner

<http://websag.mim.dk/Offentlighedsfase/hoeringVandOgNatur2010.pdf>

Fisketrappen ved Ridemands Mølle i nærheden af Ålborg.

Foto: Susanne Jervelund

TADRE MØLLE

Tadre Mølle drives i dag som 1800-tals møllegårdsmuseum og naturcenter under Roskilde Museum med fokus på Elverdamsdalens spændende kulturmiljøer (masser af møllehistorie, Sjællands største kilder og herregården Aastrup i nærområdet). På møllegården kan man bl.a.

- x se udstillingen "Elverdamsdalen og møllerne" og opleve 1800-tals møllen i funktion
- x nyde lægeplantehaven og kældergården og vandre ad de smukt anlagte trampestier
- x bestille en omvisning med fortælling om dalen og demonstration af vandmøllen
- x bestille undervisning med temaer bl.a. omkring 1800-tals gården og vandenergi
- x overnatte på naturlejrpladsen (større grupper skal forudbestille)
- x forfriske sig med kaffe og kage m.m. i møllecaféen (større grupper skal forudbestille)

Åbningstider 2011: 21.-25. april, påskeåbent. 1/5 - 30/6: Lørdage, søn,- og helligdage 1/7-15/8: Lørdage og søndage. 16/8- 31/10: Lørdage og søndage, samt 17.-21./10 (efterårsferie)
Åbningstider alle dage: 11-16. Entrépriser: 25 kr, unge under 18 år gratis

Læs mere om møllens historie, undervisningstemaer, særarrangementer, aktuelt nyt, priser, mølleforening m.m. på www.roskildemuseum.dk

Tadre Møllevej 23, 4330 Hvalsø. Tlf. : 59194001 / 40356187. tadre@lejre.dk

*Vandmøllerne set nede fra den store tilkørselsplads, som man kan færdes ned til oppe fra vejen. Det fremgår tydeligt, hvorledes hele mølleanlægget med kanalerne er opbygget i de lokale stenressourcer.
Foto, G. Solvang.*

Horisontalmøller på Azorerne

Af Gunnar Solvang

Det er september, vi befinder os i 10.000 km's højde oppe i stratosfæren og har lige passeret den spanske kyst ved Santiago de Compostella for at flyve mod vest ud over Atlanterhavet. Når vi efter halvanden times flyvning nærmer os øgruppen Azorerne, åbner der sig under os ved indflyvningen til hovedøen São Miguel med byen Ponta Delgada et grønt, frodigt, let bølgende vulkanlandskab.

Vi er 1500 km fra Europa. På en vind- og vandomkranset position ude i det vidtstrakte Atlanterhav og med et ret omskifteligt vejrlig. Temperaturmæssigt er det et behageligt, tempereret klima, som næsten dagligt veksler mellem sol og et forskelligartet skydække, der ruller ind over land, hvor det afgiver regn og fugtighed. Dette er selve

forudsætningen for øens grønne udseende og frodigheden på alle årstider i modsætning til fx inde på det europæiske kontinent, omend Azorerne udgør en del af Portugal, fra 1976 med delvist selvstyre.

Gennem historien har vind og vand givet kraft til de forskellige mølletyper, hvilket også er tilfældet helt ude på Azorerne, der så tidligt som 1351 findes afbilledet i det italienske Medici-atlas. Men først 1427-32, hvor portugisiske søfarere koloniserer øerne, får de betydning for moderlandet og Europa – selv Columbus lægger vejen forbi på sin rejse til Amerika. På det tidspunkt havde der allerede overalt i Europa længe været vind- og vandmøller. Teknologien blev nu overført til øerne, hvorfor møllernes historie her ikke rækker så langt som inde på kontinentet.

Landbruget blev øens bærende

erhverv for en befolkning, der var samlet i større eller mindre landsbyer og bosteder spredt over øen. Og med bebyggelsen fulgte møllerne til formaling af korn – herunder majs til øboernes mest foretrukne mel.

I det nutidige landskab knejser endnu hist og her resterne af datidens vindmøller på bakketoppe og strategiske "vindsteder", i form af vingeløse, runde stensatte og tårnagtige bygninger. Vandmøllerne ligger derimod langs med de fligede kyster, skjult i dybe kløfter, hvortil vandet på alle årstider søger ned oppe fra det omgivende og ret varierede vulkanlandskab. I dag er møllerne taget ud af brug, og de fleste er i forfald. Men det er ikke så mange år siden at møllehjulene endnu snurrede overalt på de lokale møllesteder.

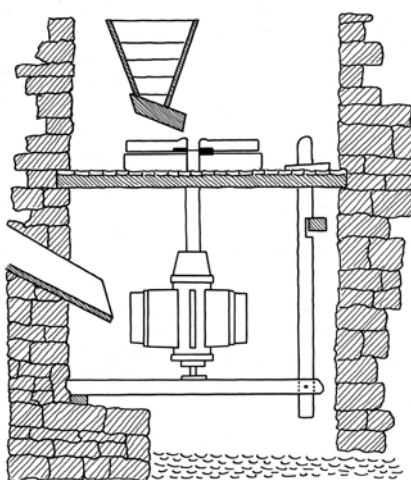
Et eksempel på Azorerne gamle vandmøller ligger ved Achadinha

Vandfaldet ved Achadinha på São Miguel styrter ned fra anseelig højde. Foto, G. Solvang.

på øens nordøst kyst, dybt inde i en kløft, som vi når ad en vej, der klamrer sig til kløftens stejle bjergsider. Her åbner sig i et hårnålesving pludselig et betagende syn i form af et mindre vandfald, der styrter ned fra en anseelig højde. Længere nede i bjergkløften ligger to vandmøller, som i sin tid fik den drivende vandkraft fra et lille opsamlingsbassin mellem møllerne og vandfaldet.

Der er tale om såkaldte horisontalmøller, i lighed med de møller, som herhjemme kan ses på Frilandsmuseet - fra Sandø på

Snittegning der viser hovedprincippet i en horisontalmølle. Tegning, G. Solvang.

Færøerne og det vestlige Småland. Mølletypen findes også på Bornholm. Horisontalmøllen har været vidt udbredt fra Kina i øst over Persien og Middelhavslandene til Færøerne og Island i nordvest; den har således tidligt været almindelig i Europa. Til Grækenland kom mølletypen ca. år 85 f. kr. hvor den afløste håndkværnen, og til Irland og Skotland er den kommet omkring år 600, hvorfor den naturligt nok også forekommer på Færøerne og i Skandinavien. Her er møllen materiale-mæssigt bygget af træ og noget mindre end dem, vi finder i bjergegnene, hvor de sædvanligvis er opført i de lokale stenmaterialer.

Vandmøllen med horisontalt vandhjul har lodret aksel med tvær-

len virkede ordentligt krævede det dog et relativt stejlt fald på vandstrømmen.

Møllen har været en såkaldt gård- eller husmølle, som i Danmark også tidligere fandtes ved adskillige gårde og blev brugt til at male mel. I Skandinavien forsvandt gårdmøllerne fra Danmark, mens de fx overlevede i Norge og Sverige. Dette skyldtes bl.a. den hjemlige, tiltagende skovrydning op gennem middelalderen. Herved ændredes afstrømningsforholdene på en måde, så mange vandløbs strømføring blev uregelmæssige og dermed til skade for møllerne, som behøvede vand hele året og ikke kun på bestemte årstider. Hertil kom udstedelse af en forordning, der gik imod

De to vandmøller på den stejle bjergskråning med de tilhørende vandkanaler, der ender i et højt tårn. Foto, G. Solvang.

stillede skovlblade, der driver møllens kværn direkte over skovlhjulet og uden nogen form for udveksling. Selve skovlhjulet står nedsænket midt i vandløbet, hvor vandet virker ret ind på skovlbladene; herover er bygget et lille hus, der rummer kværnen.

Teknisk set er horisontalmøllen enkel i sin konstruktion, og den har kunnet fungere med en langt mindre vandstrøm end de senere, betydeligt større og mere kraftfulde vertikalmøller. Den har derfor været velegnet til landskaber med relativt små vandløb, og det er kendetegnet, at der i forbindelse med møllen fx ikke var nogen møllesø. For at møl-

de små gårdmøller, som fra 1643 blev helt forbudt, ligesom der under enevælden blev indført mølletvang og møllerne fik Kgl. Privilegering. Herefter blev befolkningen pålagt at benytte de privilegerede vandmøller, som havde krav på formaling af korn i en vis radius fra møllen. I det lange forløb var vandmøllerne desuden, siden tidlig middelalder, gradvis blevet udviklet til mere omfattende anlæg med tilhørende vertikalmøller, som havde en betydelig større malekapacitet.

Men nu tilbage til Azorerne og Achadinha, hvor der på siden af den stejle bjergkløft, med ca. 45 graders hældning, er opført to rektangulære

Ad den stensatte kanal løber vandet fra den øverste mølle ned til den høje vandskakt for enden af kanalen, hvorefter det ledes ud underneden og i en stråle ind på vandhjulets skovlblade. For at få det færdigmalede mel transporteret op til pladsen ovenfor, har det været nødvendigt at bære det op ad den brede stentrappe. Foto, G. Solvang.

Brudstykke af en møllesten af den vulkanske bjergart, hvoraf øens bygninger er opført både i by og på land. Det har været let at komme til materialerne. Foto, G. Solvang.

stenbygninger - møllehuse - i øens traditionelle byggemateriale, som udgør den omliggende vulkanske lavasten. Hist og her indgår også øens anden stenart, den gråsorte og langt hårdere granit. Som tagdækning er brugt tegltag af den romerske type med munke og nonner. Teglet er fremstillet på øen, hvor der flere steder findes gode lerforekomster. Aldersmæssigt er bygningerne sandsynligvis fra 17-1800-tallet.

De to solidt opførte møllehuse på ca. 5x3 m ligger i forskelligt niveau med passende, indbyrdes afstand. De er forbundet med en smal, tilløbende vandkanal, som løber øverst på et stensat fundament, der for enden udmunder i en firkantet ca. 4-5 m høj, lodret skakt, som fører videre ned til vandhjulet under møllehuset. Her har mølleren via træskodder kunnet regulere vandtilstrømningen. Vandet løber ud under den første mølle og fortsætter videre ad det næste kanalsystem til den nederste mølle. På den måde udnyttes vandet to gange, for til slut at munder ud længere nede i kløften.

Adgangen til de to møller foregår via en bredt anlagt sti, der i et

buget forløb med lange, trappeformede stentrin, fører ned oppe fra en stor, ovenfor liggende plads. Hertil kunne man køre med vogn ad en bred, stejl sti oppe fra vejen. Møllehusene har vinduer og døre; smallere stenbelagte stier og trapper omkring både vandkanalerne og bygningerne gør det nemt, at udføre påkrævet tilsyn og evt. reparationer. Bag om huset fører en trappe ned til selve udløbet, som passerer gennem et hvælv nederst i murfladen. Herfra kunne man også komme til at reparere skovlhjulet og den enkle installation, hvormed vandtilførselen blev reguleret, foruden mekanismen til at indstille afstanden mellem de to kværnsten. Mølleren kunne således ved hjælp af en simpel teknik regulere grovheden af det mel, der skulle formales - fortrinsvis majs-mel.

Teknisk set er vandet i sit lange forløb fra det omliggende bjergplateau blevet udnyttet maksimalt. Fra opsamlingsbassinet er vandet via kanalen ledt frem til den høje skakt, hvor opstemningen har bevirket, at der er opstået et relativt stort vandtryk i skaktens bund. Ved hjælp af regulerbare skodder har mølleren så

kunnet tilpasse vandkraftens videre forløb imod det horisontalt liggende møllehjul, og således nøje tilpasset hastighed og kværnens omdrejninger.

Møllehuset er delt i to etager med et bræddegulv mellem skovlhjul og kværnrum. Heroppe var selve kværnen med de to kværnsten, hvoraf den nederste (liggeren) - udført i den hårde granit - var stationær og fastgjort direkte til gulvet. Den øverste kværnsten (løberen) var lavet af den mere porøse lavasten, og drejelig sammen med akslen og skovlhjulet. Kornet førtes via en tragtformet kasse ned i hullet midt i den øverste kværnsten, blev formalet, fandt vej ud mellem de to sten og falder ned på gulvet som mel. Var møllen mere avanceret, var kværnstenene omgivet af en kappe af træ, hvorved melet kunne opfanges og komme ud gennem et hul evt. med en tud.

De to møller er som nævnt for længst taget ud af brug. Men bygningerne står - på trods af det manglende inventar - aksel, skovlhjul og øvrigt løftegrej - stadig forbausende intakte og velbevarede. I den nederste mølle ligger endnu

den underste kværnsten på gulvet, mens et brudstykke af en kasseret ”løber” ligger på skråningen uden for møllen.

Begge møllebygninger med tilhørende vandkanaler, adgangsforhold og nære, tilstødende omgivelser fremstår alt sammen godt vedligeholdt. Møllerne bærer præg af at være omfattet af den efterhånden udbredte beskyttelse, som i dag finder sted, både hvad angår Azorernes oprindelige bygningskultur, men også varetagelsen af øboernes øvrige kulturhistorie. Vi må håbe på, at det fortsat vil gøre sig gældende, så besøgende også fremover kan få indblik, i samt drage paralleller med en af de vandmølletyper, som også tidligere har været vidt udbredt inde på det europæiske kontinent.

*Nederst i møllen løber vandet ud gennem en bue i muren, efter at have drevet skovlhjulet rundt.
Foto, G. Solvang.*

Leveringsdygtige i træ af høj kvalitet til blandt andet byggeri, møller, skibs- og bådebygning, og havnebyggeri. Opskæring af stammer i ønskede kvalitet og dimensioner, i længder op til 25,5 meter.

Vores speciale er træ og tømmer hvor der stilles specifikke krav til trækvalitet og besavning, f.eks. svært tømmer i specielle dimensioner.

Savværket har mere en 75 års erfaring og vi kan også tilbyde os som sparringspartner til såvel rådgivere, projekterende og udførende og er til rådighed med tekniske informationer og vejledning.

*Foto: Baunehøj Mølle i Grenaa.
Følgende til møllen er leveret af Hans Larsens Savværk & Trælast: Egetræs tagspån, møllevinger i lærk samt lærke stolper til rundgang og de bærende konstruktioner.*

Hans Larsens Savværk & Trælast A/S

Grundlagt 1931

Lillevang 3, 3650 Ølstykke

Tlf. 47 17 83 03 • Fax 47 17 64 24

E-mail: post@savvaerket.dk • www.savvaerket.dk

Inspiration og tanker fra Hollandsturen og de hollandske møllere

Af: Per Gliese

Mølleturen til Holland var en stor inspirationskilde for alle på turen som har med møller og møllebevaring at gøre i Danmark. Oplevelser og indtryk var der rigtig mange af. Og selvom der er mange flere arbejdende møller i Holland, så kunne vi i Danmark sagtens overføre lidt af den energi, sammenhold og entusiasme som prægede de møllefolk vi stiftede bekendtskab med på turen.

Ejerforholdene af møllerne i Holland er fordelt nogenlunde i tre store dele, i forhold til det samlede antal som er ca. 1000 vindmøller og 100 vandmøller.

Den ene tredjedel ejes af private personer, den anden tredjedel af kommuner og den sidste tredjedel af foreninger/møllelaug. De fleste hollandske møller har status som national monument, hvilket bety-

der at de er beskyttet af staten. Det betyder også at møllejerne kan få støtte af staten til møllernes vedligeholdelse, det er dog ikke helt ligetil! - En konsulent fra hver af de respektive provinser, besøger møllerne en gang om året. En rapport udfærdiges hvor det besluttet hvad der skal laves på møllen. Ud fra nogle fastsatte regler, som ændres med års mellemrum, udbetales der af staten, et beløb til møllejeren på mellem 25 - 80 procent af den udgift som reparationerne på møllen har behov for. Men som sagt er det ikke noget man bare får ind på kontoen.

Den hollandske organisation: Het Gilde van Vrijwillige Molenaars - uddanner de frivillige møllere i Holland, og organisationen har eksisteret siden 1972 og tæller i dag ca. 2000 medlemmer. I 2009 fik medlem nr. 1.500 sin eksamen. Uddannelsen varer 2 år og uddannelsesmateriale er det eneste der

Flot håndværk udført i oliemøllen, på Kilsdonkse Molens.

Foto: Per Gliese

betales af staten, resten betaler de frivillige selv.

Opholdet i Holland bød som tidligere nævnt, på mange spændende oplevelser og engagerede møllere. Sammenholdet blandt de frivillige møllere var, set udefra, rigtig godt. Hvis mølleren på nabomøllen var syg, så trådte den nærliggende møller til. Blot et eksempel.

Der holdes i Holland samlingsmøder blandt møllejerne i de forskellige provinser, hvor møllere mødes og udveksler erfaringer og under festligt samvær får diskuteret og lært en masse om hvordan tingene fungerer på de forskellige møller i provinsen.

På de vindmøller vi besøgte var der alle steder sat sejl på møllen og vingerne gik for vinden. Ikke alle havde korn på kværnen, men vigtigheden af at vingerne kørte, gjorde at det visuelle indtryk var på plads

*Møller Cock van den Berg, viser med stor entusiasme møllerne frem i Kinderdijk, under vores besøg i Holland, september 2010.
Foto: Per Gliese*

Nytårs komsammen af "Frivillige Møllere" på møllen i Heeze. Her blev der serveret den hollandske udgave af æbleskiver og gløg, og snakket om næste års arbejde i møllegrupperne.

(Indsat foto: Møller Gerard Sturkenboom skænker Genever op til Frans Tullemanns, og ønsker hinanden - Godt Nytår.)

Foto: Kirstine Sturkenboom

fra starten. Der var også alle steder en glæde hos mølleren over at modtage os og vise netop sin mølle frem. Tilstanden på møllerne i Holland er også i top de fleste steder. Restaurering er jo også højt prioriteret, da møllerne som sagt har status som nationalt monument. Møllerne i Holland males i spændende farver og fremtræder meget smukt i landskabet. Vi så flere forskellige

*Kilsdonkse Molens, som gjorde stort indtryk på de fleste af deltagerne på turen til Holland.
Foto: Per Gliese*

restaureringer og genopbygninger på turen.

Kilsdonkse Molens, den kombinerede vand og vindmølle, var næsten en genopbygning. Denne restaurering var efter vores møllebygger Michael Jensen, en af de flotteste på turen. Andre steder var møllens restaurering udført en smule mere "hårdhændet" end vi restaurerer i Danmark, mente Michael Jensen. Årsagen til at det er sådan i Holland, kunne være den, at vigtigheden af at møllerne skal fungere, gør at man måske nogle steder skifter ud til nyt og frisk træ, og måske går lidt på kompromis under restaureringen, så man er sikker på at møllen kan fungere optimalt, efter endt restaurering.

I en artikel i "Møllen" nr. 3481 - nov/dec - 1990, skriver Niels Holger Larsen, efter sin deltagelse i studieturen til Holland dette år, jeg citerer: *Studieturen til Holland synes dog at vise at det kan lade sig*

gøre. Og hvad er det så han mener kan lade sig gøre? - Jo at vi kunne lære meget af vores hollandske møllevenner til at få samlet alle de mange kræfter i mølleforeninger, møllelaug, mølleejere og offentlige instanser og løse opgaven samlet og dermed få flere møller i gang.

Niels Holger Larsen brugte i samme indlæg to flotte ord som meget fint beskrev hovedindtrykket fra Holland dengang, - *identitetsskabende fællesskab* - og disse to ord kan sagtens bruges efter besøget denne gang også. Det handler om at bruge hinandens viden, erfaringer, praktiske evner og så i fællesskab få det til at fungere som en helhed i og omkring den mølle som man hver i sær er engageret i, men fælles om at få til at fungere.

I Danmark er vi siden 1990 dog nået et stykke af vejen. Vi har fået en masse driftige møllelaug som passer på netop "deres" mølle i det lokalsamfund hvor den hører

til. Til glæde og fællesskab for lokalbefolkningen og de besøgende der finder vej til møllen, de dage den arbejder. Vi har også et par weekender eller mere om året, de såkaldte ”Møllepasserkurser” som Møllepuljen afholder sammen med møllebygger Michael Jensen. Et noget mindre koncept end i Holland, men dog en begyndelse, kan man sige. Vores landsdækkende mølledag som nu løber af stabelen for 18. år, er også i høj grad med til at skabe øget interesse for bevaringen af arbejdende møller i Danmark.

En anden og meget positiv ting som også breder sig blandt de mange møllelaug landet over, er at de forskellige møllelaug på Fyn for eksempel, samles en eller flere

gange årligt, for at udveksle gode og dårlige erfaringer med det daglige arbejde med møllerne.

Møllelaugene på Lolland-Falster var først med denne ide i Danmark, senere kom Fyn med og som det helt nye følger møllelaugene fra Midtjylland, trop her i april måned (læs mere om dette andetsteds i bladet) Et spændende tiltag som er et skridt i den rigtige retning til en samlet flok blandt vores møllelaug i Danmark.

Møller Verner Nielsen (til venstre) studerer sammen med møller Jørgen Hansen kværnen på møllen i Heeze. Foto: Per Gliese

Et af de nyeste møllelaug som er opstartet her i Danmark, er møllelauget omkring Stenager Mølle ved Vejle. På fotoet her ses bestyrelsen i møllelauget ”Stenager Mølle Venner”. Det er også dem, som har været initiativtagere til at starte mødet med de Midtjyske møllelaug her i april måned.

Foto: Jørg Rasmussen

Herlufille Mølle forhåbentlig snart på vingerne

*Jørn Nielsson og Leif Jensen er i gang med fremstilling af den første vinge.
Foto: Per Gliese*

Af: Per Gliese

Møller Helge Larsen på Herlufille Mølle fyldte 91 år i slutningen af november 2010. Han er tredje generation på Herlufille Mølle og drev møllen fra 1953 til 1967. Siden har han arbejdet med opskæring af tømmer i stedet for at male korn, men hans drøm har hele tiden været at få møllen i gang og vingerne til at dreje igen.

Siden oprettelsen af møllelauget i Herlufille i 2003 er der brugt et utal af arbejdstimer på at restaurere møllen. Penge fra forskellige fonde og andre donatorer er skaffet til huse og beløbet, der indtil nu er brugt, ligger på over en million kroner. Kronen på værket, møllevingerne, mangler stadig, og det nager jo vores gamle møller Helge Larsen en del, og den øvrige del af møllelauget ligeså.

Forskellige møllebyggere og lokale tømrmestre har også bidraget med deres ekspertise og arbejdskraft for at få møllen til at se ud som den gør i dag. Vi er nået langt, men finanskrisen og andre gen-

vordigheder har gjort at strømmen af penge fra forskellige fonde, til nye møllevinger i Herlufille, har stået på standby i det meste af to år. Gode råd var derfor dyre og alle fra møllelauget måtte gå i tænkeboks. Vi havde i mellemtiden fået et nyt medlem i møllelauget, en pensioneret tømmer ved navn Leif Jensen. Han ville gerne være behjælpelig med at lave nye vinger af det træ vi havde i forvejen. Så nu fik vi den ide at spørge vores møllebygger om han ville være konsulent på opbygning af disse møllevinger og så skulle det praktiske arbejde udføres af Leif Jensen og vores formand Peter Castberg. Møllebyggeren sagde blankt nej, grundet dårlige erfaringer med denne slags projekter. Vi havde på nuværende tidspunkt skrevet lidt over 100.000 kr. sammen i møllelauget og nogle lokale folk mente at vi skulle prøve at kontakte tømrmester og møllebygger Jørn Nielsson i Løve, for at høre om han måske kunne hjælpe os med denne konsulentopgave. Som foreslået så gjort, og Jørn Nielsson sagde god for vores projekt og vi kunne nu så

*I oktober måned 2010, var Peter Castberg, Jørn Nielsson og undertegnede på besøg på Ringsted Vindmølle. Her viste Morten "Møller" os en masse detaljer på møllens vinger, som i store træk ligner den type som skal laves til Herlufille Mølle.
Foto: Per Gliese*

småt komme i gang. De 18 meter lange råskårne vingearme, som var hentet fra Fakse Ladeplads til Herluffille Mølle, blev i efteråret 2010 fragtet til Løve og da det finansielle var forhandlet på plads, kunne Leif Jensen, Peter Castberg og Jørn Nielsson gå i gang med udkæring og udformning af møllevinger.

Undertegnede samt Esther og Helge Larsen besøgte den 19. november 2010, Jørn Nielssons værksted i Løve, og her var alle mand i fuldt sving da vi ankom. Arbejdet med vingearmene er godt begyndt. Jørn Nilsson er mester på foretagendet og tømrer Leif Jensen udfører arbejdet under hans supervision, mens vores formand Peter Castberg har travlt med at fremstille alle de mange jernbeslag, som senere skal styre jalousierne på vingerne, i alt ca. 120 beslag. Vi var meget imponerede over det fine og præcise arbejde, der er udført på den første vingearm og det lover godt for det endelige resultat som vi alle ser frem til. Når begge vingearme er færdige skal de skilles ad og herefter fragtes det hele som samlesæt til møllen i Herluffille, hvor det så forhåbentlig i løbet af foråret kan samles og vingerne opsættes.

Det sidste nye er at vi i møllelauget har fået et indstillingstilsagn fra LAG Næstved på 119.000 kr. til

Morten "Møller" gik meget i detaljer ved vores besøg på møllen i Ringsted. Her er han kravlet helt op ved edderkoppen.

Foto: Per Gliese

Havnø Mølle

PRESENNING FABRIK OG SEJLMAGERI
SKRIFT PÅ PRESENNINGER
EGET SKILTEVÆRKSTED

a.g. poulsens eftf. i/s

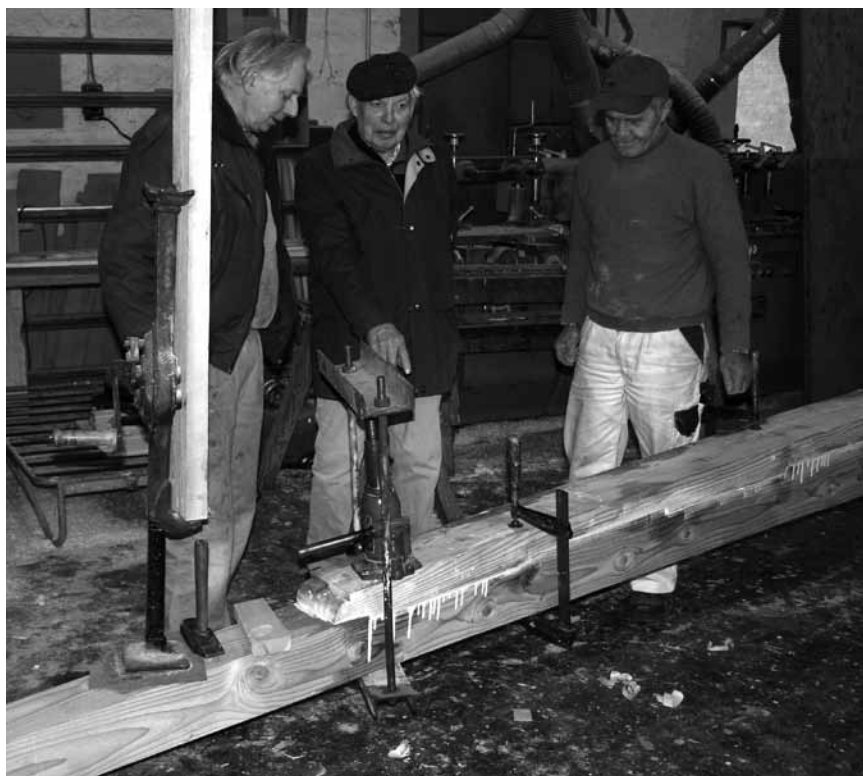
GRØNTTORVET 290 · 2500 VALBY
TLF. 3630 0290 · FAX 3630 3010

Vi har 25 års erfaring i sejlmageri og har blandt andet leveret over 60 sejl til følgende møller:

Fuglevad · Havnø Mølle · Holbæk Stubmølle · Karlstrup Stubmølle
Kolby Kås · Lindau, Tyskland · Lumsås · Maderup · Nr. Jernløse
Peine, Tyskland · Sillerup · Trente Mølle · Vennebjerg · Øster Klit
Stokmølle · Pibe Stubmølle · Ulsted mølle m. fl.

færdiggørelse af møllevinger. Rikke Sønder der er koordinator hos LAG i Næstved er meget fortrøstningsfuld omkring møllelaugets ansøgning. - Vi har indstillet ansøgningen til Fødevarerhverv og vi har endnu ikke oplevet, at de har sendt nogen af vores ansøgninger tilbage, forklarer hun til Sjællandske.

Alle disse positive nyheder skulle så gerne betyde at et nyt sæt møllevinger vil være klar til at dreje på Herluffille Mølle til mølledagen 2011. Det er i hvert fald vores mål i møllelauget og med de lovede penge fra LAG Næstved, ser det ud til at vi langt om længe kan opfylde Helge Larsens længe ventede drøm om drejende vinger på møllen ved hans hjem, som nu i 91 år har dannet rammen om hans lange og spændende liv.

*Kilder:
Sjællandske d. 16.dec. 2010
Esther Larsen.*

*Den nye vingearm betragtes af møller Helge Larsen, som ses i midten af billedet. Jørn Nielsson er manden til venstre og Leif Jensen til højre.
Foto: Per Gliese*

*December 2010 er hækværk monteret på den første vinge.
Foto: Ole Hedelund Andersen*

Møllerne i Fuglevad omkring 1905 – 10.

Til venstre ses Fuglevad Vindmølle og i forgrunden ses mølledammen med vandmøllen yderst til højre.

Foto: Per Glieses postkortsamling

Om Virumgård og Fuglevad Vandmølle som Hans Elfelt Bonnesen ser det i bakspejlet

*Af: Hans Elfelt Bonnesen, Birkerød.
Oktober 2010.*

Følgende beretning er fra Hans Elfelt Bonnesen i Birkerød. Han skrev til Nationalmuseets direktør vedrørende ejendommen overfor Frilandsmuseet og ved en fodnote gjorde han opmærksom på, at han godt kunne for-

tælle om den sidste mølle i Fuglevad Mølle, i fald nogen var interesseret. I den anledning blev jeg opfordret til at kontakte Hans E. Bonnesen og følgende er hvad han har bidraget med. Det er en spændende fortælling om det lokale område, som jeg synes at andre også bør få glæde af. Som et supplement til teksten har jeg, fra Nationalmuseets møllearkiv, fundet et billede af den gamle turbine fra Fuglevad Vandmølle, fotograferet af Anders Jespersen i 1964.

Lidt om Virumgård

Kære Boum Pyndiah. Tak for din mail om Fuglevad Mølle. Måske er du knap så interesseret, idet min erindring og min for længst afdøde fars erindring, drejer sig om Fuglevad Vandmølle og ikke om vindmøllen, som jo var en af de oprindelige dele af det nyindrettede Frilandsmuseum.

Mine forfædre, der ejede og drev Virumgård, blev reddet fra den frygtelige landbrugskrise omkring forrige århundredskifte - 1870-1900. Redningen gik på to detaljer. Den første var at DSB besluttede at anlægge dobbeltspor til Hillerød, og ekspro-

Portræt af Hans Elfelt Bonnesen

Fuglevad Vindmølle som nu er på Frilandsmuseet. Foto: Boum Pyndiah

Det gamle Landbrugsmuseum mellem Frilandsmuseet og Virumgård. Foto: Boum Pyndiah

prieringen af jordstykket her gav et pusterum.

Den anden var da Frilandsmuseet blev anlagt og de store marker fra Kongevejen og ned til Mølleåen blev solgt til Staten, for anlæggelsen af Frilandsmuseet. Endelig blev halvdelen af Virumgaards formidable have solgt fra til byggeriet af det gamle landbrugsmuseum, der så gik i gang.

Min fars længst henfarne onkel, lægen og mæcenen Vilhelm Eilskov Holm, som donerede summer til både Frilandsmuseet og Frederiksborg Museet, var svigersøn til ejeren af Virumgaard, og har rimeligvis lagt et godt ord ind for at hans svigermor, ejeren af Virumgård fik en god pris for jordene til Frilandsmuseet. Til sidst var det slut, og min oldemor Augusta Mürer, afhændede Virumgård.

Om Lindgreen i Fuglevad Vandmølle

Alt dette bringer os ikke nærmere ind på selve den vindmølle, der stod på jordene til Virumgaard, men vandmøllen nede ved Fuglevad, var til stadighed et omdrejningspunkt. Da jeg som skoledreng passerede denne vandmølle, spurgte min far (født 1905), og barnebarn af ejerinden på Virumgaard, mig:

“Prøv at se efter, om Lindgreen stadig bor der? Ham talte jeg med, når jeg var på ferie hos bedstemor!!!”. Jeg standsede selvfølgelig ved vandmøllen og kom i snak med den sortklædte svære gamle mand, der stod i døren til vandmøllen.

Jeg forklarede ham, at min far havde passeret vandmøllen, og at han måske huskede ham.

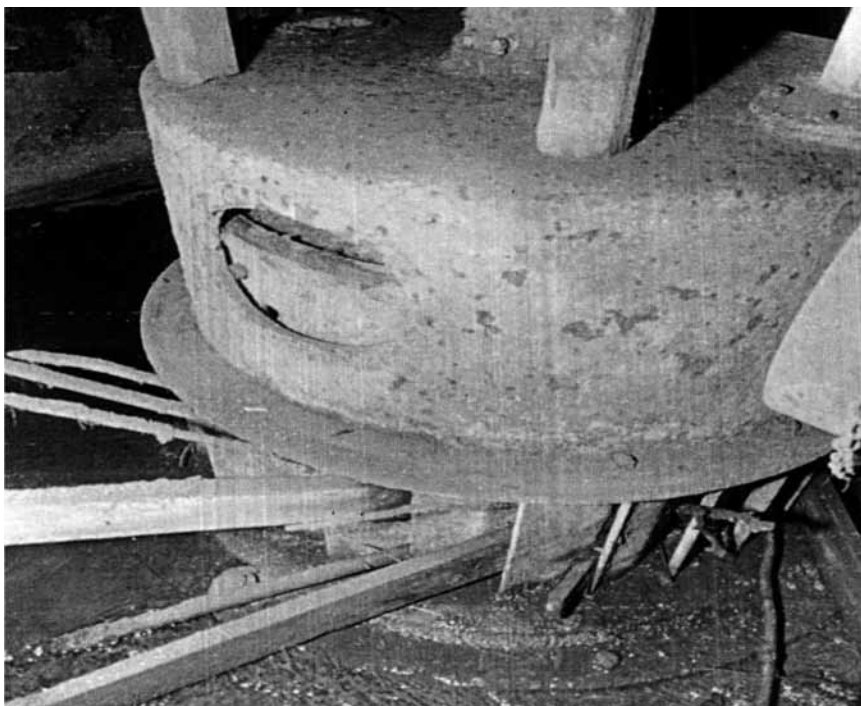
Fuglevad Vandmølle. Foto Boum Pyndiah

“Jo då”, svarede han på halvsvensk. Lindgreen var svensker. Om jeg var søn af den lille Helge? Da jeg kunne bekræfte dette, var der ingen ende på venligheden. Jeg blev budt indenfor og fik vist, hvordan han med møllens kraft savede træ ud i ganske tynde brædder og fremstillede frugtkasser. Selv boede han i et syndigt rod over selve faldturbinen, hvor han havde et værelse, hvor han både spiste og sov. Ud over selve savvirksomheden havde han en dynamo koblet til turbinen, og hans store nummer var øjensynlig, at oplade akkumulatorer for folk i nabolaget. Disse var højst nødvendige i radioens barndom, hvor glødestrømmen til radioerne kom fra batterier, eller billigere, via akkumulatorer.

Den boblende akkumulatorsyre gav en ram lugt i lokalet. At det var brint – og at det hele kunne eksplodere, brød han sig ikke om.

Da han nu havde gratis strøm, havde han også — i 1936 — hvad jeg bedømmer et af Danmarks første elektriske komfurer. Han havde nemlig to strygejern, som var fastklemmt mellem nogle træstykker med bunden i vejret. På dem varmede han sin mad og lavede sin kaffe.

“Kom snart igen sagde Lindgreen til mig”, og lettede på sin sorte kasket, når jeg troligt gik hjem til Fuglevadsvej nr. 33, hvor jeg boede den gang. Se det er, hvad jeg ved om disse sager.

Turbinen er fremstillet i 1860'erne af Stallknecht i Horsens. Typen er en tidlig amerikansk "centre vent". Fuglevad Vandmølle blev ombygget til turbinedrift ca. 1874. Foto: Anders Jespersen, 1964.

Fra Møllelaugene

Invitation til fællesmøde for mølleejere og møllelaug i Midtjylland

Af: Søren Hørslev Hansen

I forbindelse med et møde i 2008 om ”strategi og visioner for Dansk Møllerforening” blev der i DMF besluttet at gøre en ekstra indsats for de mange møllelaug. Det første skridt var at forsøge at etablere selvstændige lokale grupper, der kan udveksle gode ideer og erfaringer om det daglige arbejde med møllerne. Da mange mølleejere også står i samme situation som møllelaugene, er det meningen at disse også skulle inviteres til møderne.

Der er nu allerede fungerende grupper på Fyn og på Lolland. På Lolland har møllelaugene dog selv taget initiativet til møderne.

Nu er turen kommet til Midtjylland, hvor det første møde afholdes lørdag d. 9. april 2011, kl. 10 på Stenager Mølle ved Vejle.

Håbet er at der også i Midtjylland kan etableres en lokal gruppe, der en eller flere gange om året kunne sætte sig sammen og udveksle erfaringer, samt hjælpe med inspiration

Stenager Mølles nye vandhjul.
Foto: Per Gliese

til det fortsatte arbejde med at sikre møller i området.

Ved hjælp af DMF's kartoteker er vi ved at finde frem til de møller og mølleejere der skal inviteres. Vi har afgrænset Midtjylland i området mellem Kolding-Esbjerg til Randers-Ringkøbing. Er der mølleejere eller møllelaug i dette område som kunne være interesseret, og som ikke har haft nogen tilknytning til DMF, må disse gerne give besked pr. mail eller tlf. til undertegnede, så vi er sikre på at alle inviteres. Invitationerne sendes ud i starten af det nye år.

Søren Hørslev Hansen

Tlf. 30275847

e-mail: lousevej5@mail.dk

Har man kendskab til møllere og møllelaug i det midtjyske område, der ikke er medlem af Dansk Møllerforening vil vi gerne opfordre til at de kontaktes, angående invitation til fællesmødet. (Red.).

Dansk Møllerforenings kalender 2011

Vi gentager succesen med møllekalenderen igen i 2011. Kalenderen indeholder bl.a. billeder af: Egeby Mølle, Bagenbjerg Mølle, Oxholm Mølle, Brobyværk Mølle, Løve Mølle og Nørholm Mølle m. fl. Kalenderen er i foldet A3 format i farver samt omslag.

Prisen er kr. 100 inklusiv porto og forsendelse.

Bestilles hos Per Gliese
tlf: 57 61 87 22

eller mail: gliese@.dk

Møllenoter

150.000 kr. til Nybøl Mølle

Det er sket, at besøgende har taget fejl af Nybøl Mølle og Dybbøl Mølle, men de er aldrig blevet skuffede, for i Nybøl findes en hollandsk vindmølle, der også har haft sin storhedstid og været krigsskueplads. Slaget i maj 1848 endte oven i købet med dansk sejr, så hvad det angår, overtrumfer Nybøl Mølle sin berømte næsten navnebroder.

Nybøl Mølle er en hollandsk mølle, der kan dateres tilbage til 1600-tallet. Den 28. maj 1848 var den krigsskueplads for slaget mellem danske og prøjsiske tropper. De prøjsiske tropper blev drevet på flugt fra Nybøl Mølle, der således er gået over i historien som mindesmærke for en dansk sejr. Forskellige ejere og forpagtere har drevet møllen, der fungerede som sådan frem til 1957. Den var i Gorrisen slægtens eje fra 1854 til 1947. I 1879 brændte møllen, der led stor skade. I 50'erne købte Peter Lind møllen, og overdrog den i 1990 til sønnen Hans Christian Lind og svigerdatteren Jette Lind, der bor ved møllen og viser folk rundt efter behov.

Nu er der givet 150.000 kroner fra EU's landdistriktsmidler til at føre møllen up to date og gøre den klar til offentlig adgang. Trapperne er pilrødne og der er behov for en indvendig restaurering. Som ejer af en gammel mølle mangler man aldrig noget at bruge penge til, siger Jette Lind. Møllens tag, vinger, gangbro og drivværk er sat i stand i løbet af årene. I 1998 blev den fredet. Det betyder både støtte og nøje overvågning af restaureringer fra Kulturarvsstyrelsens side. Da vi fik nyt tag for nogle år siden, fik vi at vide, at styrelsens folk ikke klappede i hænderne over en lille messingkant, der var lavet for at holde vandet ude, og som næppe var synlig for det blotte øje, siger Jette Lind, der glæder sig, hver gang nogen giver en skærv til møllerestaurationen. Mange er overraskede

over at komme ind i en rigtig gammel mølle, hvor der er spindelvæv og lokalhistorie i hjørner og sprækker, siger den engagerede mølle ejer.

Kilde: Jydske Vestkysten d. 3. december 2010

*Pibe Mølle december 2010.
Foto: Per Gliese*

Pibe Mølle kan male igen

Gribskov Kommune har tirsdag den 16. november sammen med møllelauget for Pibe Mølle åbnet for, at der atter kan bydes på aktiviteter i og omkring den 231 år gamle stubmølle. Restaureringsarbejde, der et par gange har været sat i bero som følge af øgede udgifter til projektet, er afsluttet. Knap 2,5 millioner kroner er brugt på restaureringen. Pibe Mølle er en del af Holbo Herreds Kulturhistoriske Centre - arkiv- og museumsvesenet i Gribskov Kommune, og HHKC-leder Søren Frandsen stod for den officielle indvielse sammen med formand for møllelauget, Poul Erik Andersen. Lauget ser nu frem til, at der atter kan bydes på mølledage og -aktiviteter, der vil se dagens lys til sommer. Det er møllebygger Michael Jensen, der for nylig har afsluttet sit arbejde efter flere stop som følge af uventede ekstraomkostninger og deraf følgende indsats for at skaffe ekstra finansiering.

Pibe Mølle fik i første omgang renoveret møllevinger, mølleaksel, hjælpekradsfod og krydsfod. Under dette arbejde blev det konstateret, at der også er brug for renovering af tag, gavl, svans, fod, aksel og hathjul, så den renovering, som allerede er lavet ikke skulle være meningsløs.

Realdania, der tidligere har ydet tilskud til projektet med først 350.000 kroner, har siden yderligere bevilget 225.000 kroner. Enkelte mindre bidrag er også løbet ind, mens Gribskov Kommune, der er mølle ejer, har betalt den resterende del.

Pibe Mølle ligger smukt på en bakketop ved Pølåen, der danner grænsen for Holbo Herred og Gribskov Kommune mod syd. Møllen er opført 1779 af P. C. Lüders, der ejede den vandmølle, som siden 1500-tallet havde ligget ved foden af møllebakken.

Kilde: Netavisen - Nordkysten. nu - Tirsdag d. 16. november 2010

Hatten af for Elstrup Mølle

Møllestenen om Ernst Linows hals føles knap så tung. For nu sker der noget med den gamle mølle. Fagfolk er på arbejde og snart ser der flottere ud i Elstrup.

Nu kan folk se, at der sker noget. Så håber jeg på, at mange vil slutte op om det møllelaug, vi skal have stiftet, siger Ernst Linow, ingeniør og tredje generations-møller på den gamle mølle i Elstrup. Ernst er gået i gang med at finde 13 millioner kroner. Han bruger elefant-metoden:

Skærer projektet op i små mundrette bidder, så det hele bliver mere overkommeligt.

Møllebygger Michael Jensen er sammen med tre af sine fagfolk også på besøg i de her dage. Onsdag den 8. december løftede en kæmpekran hatten af den 151 år gamle mølle. – Det går som planlagt, siger en velfornøjet ejer. Møllestenen om hans hals er blevet lidt lettere. For Ernst fortæller gerne, at han har haft mange sjove timer med at passe på

*Elstrup Mølle får hatten af.
Foto: Ernst Linow.*

den gamle mølle, men det er også en barsk affære. – Møllen er fredet. Det betyder, at det er mit ansvar, at den er under tag og fag. Derfor måtte jeg også for nogle år siden af egen lomme betale 275.000 kroner for at få den sat i stand. Fabrikant Mads Clausens Fond betalte for nye vinger og en vindrose i 1980, og min far tog af og til cyklen og kørte ned til Mads Clausen. Han skrev gerne en check ud til møllens bevarelse, siger Ernst. Foran ham på bordet ligger arkitektens projektbeskrivelse. Kulturarvsstyrelsen er begejstret og bevilgede sidste år 750.000 kroner, LAG-midler er fulgt efter. Så nu skrider det fremad. Snart inviteres lokalsamfundet med. Jeg tror, det bliver rigtigt godt, siger Ernst Linow.

Kilde: Jydske Vestkysten d. 9. december 2010

Top 10 Årets bygninger 2010
Kulturarvsstyrelsen har sammensat en liste over de ti mest spændende nyfredninger og restaureringsprojekter i 2010.

Fyn: Grubbe Mølle

Grubbe Mølle, der er beliggende ved Horne Å, er en større land-

brugsejendom med adskillige længer, hovedsageligt fra to perioder - midten af 1700-tallet og 1930'erne. Anlægget har både en vindmølle og en vandmølle, der begge er fredede, og fuldt funktionsdygtige.

Vandmøllen er sammenbygget med stuehuset, og har bræddebeklædt gavlf og turbinehus. Sidstnævnte er opført som overdækning for den vandturbine, der i 1928 erstattede det tidligere overfaldshjul.

Der er gennemført en omfattende restaurering af vandmøllebygningen. Det oprindelige gulv i undermøllen er retableret, og stolpekonstruktionen istandsat. Der er forberedt for, at der evt. senere kan etableres et vandhjul, med plads til vandhjulets aksel og gravhjulet.

Kilde: <http://www.kulturarv.dk/fredede-bygninger/oplev-danmarks-fredede-bygninger/top-10-aarets-bygninger-2010/>

Bog DVD-anmeldelse

Kleine Mühlenkunde

Af Susanne Jervelund

Den tyske møllerforening Deutsche Gesellschaft für Mühlenkunde und Mühlenerhaltung (DGM) e.V. har i 2010 udgivet en fin bog om "møllekundskab" *Kleine Mühlenkunde*. Forfatterne Torte Rüding og Philipp Oppermann kommer vidt omkring mølleriteknik, lige fra skubbeværne til moderne industrimølleri.

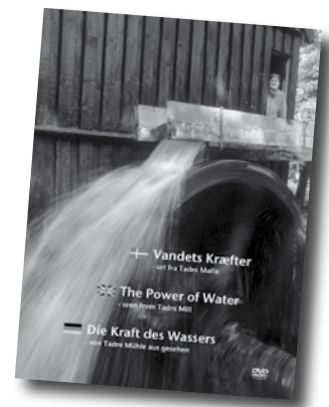
Bogen er opbygget som en lærebog, der også kan bruges som oplagsværk. Det fysiske format er beskedent: 15x 20,5 cm, men indholdet på de knap to hundrede sider er omfattende. Måske kan man indvende, at det er lidt synd at en så god bog udkommer som paperback. Men med hensigten "in mente" giver det god logik, at bogen netop skal kunne fungere som en håndbog, man kan have med i en passende frakkelomme.

I bogen gennemgås mølleriets teknik, begyndende med skubbeværne, hvor der blandt andet er farvefotos fra de romerske klokkeformede kornmøller fundet i Pompeji. Vandmøller omtales i et større kapitel, og her beskrives både forskellige stemmeverker, opstemningsanlæg og vandhjulstyper. En anden fin detalje er fine tekniske tegninger, hvor mølleriets enkelte dele er indtegnet og navngivet. Vindmølleafsnittet er ligeledes omfattende og rummer mange gode tekniske tegninger og fotos af vindmøllens teknik.

Særlig afsnittet om arbejdet i møllen rummer interessante afsnit om kornmøller, grynemøller, papirmøller, oliemøller, farvemøller, etc. I Tyskland er der bevaret flere forskellige møllerityper og det er væsentligt at huske på, at møller var en af de primære kraftkilder inden dampmotorens indtog.

Bogen afsluttes med lidt om møllen i kulturhistorien. Især berøres de stadige udfordringer i fortsat bevaring af møller og organisering af at dette arbejde. Bogen er rettet mod tyske forhold og teksten er naturligvis tysk. Men for dem der kan lidt tysk, kan bogen absolut anbefales som et glimrende overblik over mølleriteknik så der er mulighed for at holde rede på de tekniske begreber.

Bogen "*Kleine Mühlenkunde*" koster 16,8 € og kan bestilles hos Deutsche Gesellschaft für Mühlenkunde eller hos forlaget terra presse: www.terra-press.de

Vandets Kræfter set fra Tadre Mølle

Af Susanne Jervelund

En ny DVD om vandets kræfter og nordsjællandske vandmøller er udgivet af Roskilde Museum. Filmen er produceret af Malling Fotografi & Film og gennem hele filmens 42 minutter guider Torsten Adlers aldeles behagelige stemme denne dejlige mølletur.

Med udgangspunkt i Tadre Mølle fortæller historien om Elverdamsdalen, hvor der i en periode lå hele 18 vandmøller, herunder også Tadre Mølle. En virkelig flot detalje i filmen er gode animationer af forskellige vandmølle typer og den måde vandet opstemmes på. Det er blandt andet græsmøllen, hvor man i fugleperspektiv kan se dannelse af mølledam ved opstemning i vintertiden og udnyttelsen af græsarealet til kreaturafgræsning i sommerhalvåret. Men også kildemøllen og dalsmøllen er vist som animation.

Vi får også et glimt af de nye modelvandhjul, der er opstillet ved Tadre Mølle. Til undervisningsbrug kan man på samme sted se overfaldshjulet, brystfaldshjulet og underfaldshjulet i funktion.

Mølleturen går videre til flere andre sjællandske vandmøller, herunder Hammerværket ved Hellebæk. Her vises hammerværket i funktion, idet der smedes geværkolber. Der bliver også tid til et besøg på Krudtværket

i Frederiksværk, som ganske vist ikke var en ufarlig arbejdsplads, men dog i drift helt frem til 1965. Tilbage på Tadre Mølle viser Søren Moses hvordan et toldemål skal stryges, både korrekt med en strygepind og med "rund hånd".

Filmen er meget fortællende og vil kunne anvendes i en undervisningssituation, men er også seværdig på grund af de stemningsfyldte optagelser og de mange gode fortællinger. Der kan vælges tre sprog, dansk, tysk og engelsk, så der er potentiale for et stort publikum.

Filmen kan købes hos Tadre Møllens Venner på mail info@tadremoelless venner.dk og koster 69 Kr. (plus forsendelse).

Foreningen DE HOLLANDSCHE MOLEN

Jubilæumsnummer -
Molens nr.100

I midten af december måned 2010 udgav foreningen DE HOLLANDSCHE MOLEN som blev grundlagt i 1923, sit blad nr 100. Et jubilæumsnummer som i samme anledning også er på 100 sider. Foreningens blad "Molens" er udkommet i 25 år og er i dag helt i farver. Jubilæumsnummeret indeholder

mange forskellige artikler, såsom et tilbageblik på bladets 25 årige beståen, en artikel om en speciel mølle fra hver af hollands provinser, en flot kavalkade af spændende møllebilleder, et interview med bladets "hoffotograf" indenfor møllebilleder gennem mange år - Jacques Tersteeg - og ikke mindst en stor flot artikel på tre sider, om Dansk Møllerforenings besøg i Holland i september 2010.

Artiklen er skrevet af vores guide på turen - Gerard Sturkenboom - og han beskriver turen i korte træk med tilhørende billeder, samt lidt om Danske møller og om de foreninger der varetager møllerne i Danmark. En flot artikel i et flot blad.

Dette jubilæumsnummer kan bestilles direkte fra foreningens hjemmeside som har følgende adresse: www.molens.nl

Bladet koster 8 euro inklusiv forsendelse til Danmark.

Efterlysning

Købes

I sidste nr. af "Møllen" bragte vi en efterlysning fra Otto Rasmussen, på en hollandsk kornvægt.

Vi bringer efterlysningen igen, samt en supplerende tegning og håber på at det vil give mere respons på efterlysningen.

Hollandsk kornvægt fra F.A. Thiele købes eventuelt uden lodder. Men gerne komplet i æske med ligearmet balancevægt, strygepinde og ti lodder med vægtangivelserne: ½, 1, 2, 3, 4, 5, 10, 20, 40, og 60, samt en introduktion til forbrugeren.

Henvendelse til Otto Rasmussen, Eranthisvej 20, 500 Odense C, tlf: 66 12 30 67.

Hollandsk Børsvægt af messing med tragt og lodder i etui. Brugt til hvede, rug og byg.

RINGSTED MUSEUM OG VINDMØLLE

Ringsted Museum er et statsanerkendt kulturhistorisk Museum for Ringsted Kommune og drives sammen med byens smukt restaurerede vindmølle fra 1814.

Museet byder på:

- * LANDSTADEN RINGSTED: Landskab - Mennesker - Erhverv gennem 150 år.
- * DET DANSKE GULD - en udstilling om korn og mølleri.
- * OMVISNING I MØLLEN ved møller Morten Sørensen.
- * SÆRLIGE ARRANGEMENTER OG Udstillinger i skoleferier.
- * Åbningstid: Tirsdag-torsdag samt søndag kl. 11-16.
Januar samt enkelte helligdage lukket.
- * Omvisning kan bestilles (min. 10 pers.)

Køgevej 41 · Tlf. 5762 6900

Møller Morten Sørensen: Tlf. 5761 8521 · Mobil 2022 5191

Kender nogen denne mølle ?

Postkort med mølle:

Kortet er et såkaldt "Fotokort" og uden nogen form for navn eller skrift på bagsiden.

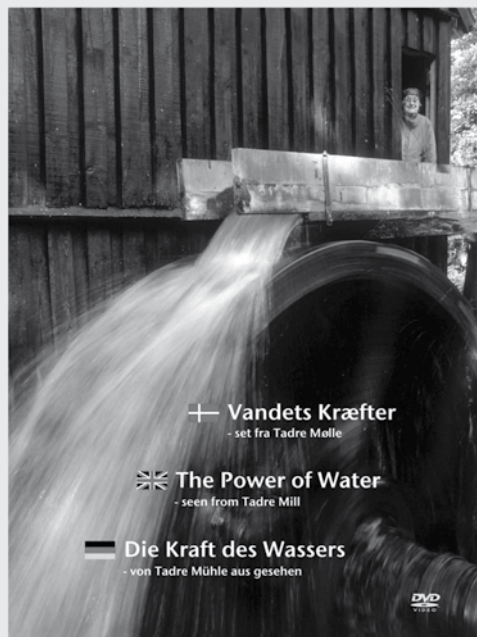
Kortet er formentlig fra perioden omkring 1910 - 1920?

Skulle nogen af "Møllens" læsere kende til denne mølle og dens lokalitet, hører vi på redaktionen gerne om det. Ejeren af postkortet Per Gliese kan også kontaktes direkte på tlf: 5761 8722.

Ny film om Tadre Mølle og de mange vandmøller i Elverdamsdalen

Kr. 69,00

- Vandmøllernes historie
- Kendte sjællandske vandmølle-lokalteter
- Beretningen om den legendariske møller Marie Hansen, og hendes kamp for at bevare Tadre Mølle
- 42 min, dansk, engelsk og tysk version

Filmen kan bestilles på mail: Info@tadremøllensvenner.dk
Prisen er ex. forsendelse men incl. moms

Borbjerg Mølle Kro

- mellem Hjerl Hede og Holstebro

- ★ Restaurant - Bar - Gårdhave
- ★ Selskabslokaler op til 200 personer
- ★ Konferencerum/mødelokaler (AV-udstyr)
- ★ Egen 9-hullers golfbane - Petanque
- ★ Have med udendørs servering
- ★ 23 dobbeltværelser - Gæstehus
- ★ Sauna - Billard - Bordtennis - Dart
- ★ Robåde - Kanoer - Vandcykler
- ★ Mulighed for fiskeri - Legeplads
- ★ **Møllmuseum**
- ★ BOMA (afrikansk pælehus)
- ★ Vandrestier
- ★ Dyrefold med lamaer, heste, geder, æsler og gæs

Borbjerg Møllevej 3 · Borbjerg · 7500 Holstebro
Tlf. 9746 1010 · Fax 9746 1646
Internet: www.borbjergmill.dk · info@borbjergmill.dk

- også det rigtige sted til familie- og firma-fester, kurser, møder og weekend-ophold.

Fa. Karl D Petersen
håndværk gennem 180 år

Familie virksomhed gennem 180 år - vi hjælper med din restaurering

Fa. Karl D. Petersen Aps er en familievirksomhed som har eksisteret i mere end 180 år. Firmaet spænder over 6 generationer.

Fa Karl D. Petersen har i alle årene udført restaurering-sopgaver på bevaringsværdige bygninger og møller for private, amt, kommune og stat.

Referencer inden for de sidste 3 år: Dybbøl mølle i Sønderborg, restaurering af svikstilling, møllehat og vinger. Nybøl mølle, vinger og ny svikstilling. Slotsmøllen i Sønderborg, ny svikstilling og tandkrans. KDP forestår også den løbende vedligeholdelse af møllen. KDP har udviklet

et centralsmørrings system samt en beredskabsplan i forbindelse med brand.

Vi hjælper gerne med at udarbejde materiale til ansøgning af midler til en eventuel restaurering af din mølle.

Desuden vil vi gerne uforpligtende fremvise nogle udvalgte projekter hvor vi har udført noget af det håndværk som er vigtigt når der udføres restaureringsarbejde på gamle møller. Kontakt os og aftal et tidspunkt for en fremvisning.

Dansk Møllerforening
Kirsten Jervelund
Grubbemøllegdyen 2
5600 Faaborg

Returneres ved varig adresseændring

